

УДК 342.95+351.74

DOI: 10.31733/2078-3566-2019-2-21-25

Безпалова О.І.©

доктор юридичних наук, професор
(Харківський національний
університет внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРАКТИКИ МЕДІАЦІЇ В ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ПРОФІЛАКТИКИ ВИПАДКІВ НАСИЛЬСТВА У ДИТЯЧОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Наголошено на важливості запровадження на законодавчому рівні інституту медіації в Україні шляхом імплементації кращих європейських та світових стандартів медіації. Розкрито позитивні риси медіації, що проводиться поза межами судового засідання. Висвітлено особливості впровадження програми медіації в діяльності працівників поліції ювенальної превенції з метою профілактики підліткової злочинності.

Ключові слова: медіація, примирення, ювенальна превенція, правопорушення, профілактика.

Постановка проблеми. Сьогодні вирішення правових конфліктів регулюється не лише нормами національного законодавства; в численних нормативно-правових актах Європейського Союзу (як його інституцій, так і держав-членів) регламентується процедура вирішення різноманітних конфліктів (спірних питань), що виникають на різних рівнях, пропонуються шляхи їх вирішення та попередження, уникнення гострого протистояння сторін. Проте, зважаючи на величезну кількість нормативно-правових актів у цій сфері, численні випадки неузгодження норм законодавства з реальною практикою, суттєву перенавантаженість судів, тривалість судового розгляду, нагальною потребою сьогодення є пошук альтернативних шляхів вирішення конфліктних ситуацій (конфліктів між людьми). Це у результаті дозволить модернізувати весь кримінальний процес та привести за допомогою нового прогресивного підходу окремі його процедури у відповідність до європейських стандартів у цій сфері, зокрема шляхом вироблення ефективного позасудового засобу врегулювання спорів. Як слушно з цього приводу зазначають В. Фрич та О. Комарницька, втілення програм медіації (примирення) потерпілих і правопорушників у систему правосуддя дасть змогу змінити спосіб реагування системи правосуддя на злочин з карального на відновний, позитивно впливатиме на учасників кримінального процесу, можливо, стане конкретним механізмом забезпечення права на примирення, визначеного чинним законодавством [1].

Варто зазначити, що у 2015 році у зв'язку з розпочатим процесом децентралізації влади в державі було підготовлено та внесено на розгляд до Верховної Ради України проєкт Закону України «Про медіацію». Його підготовці передували тривалий процес вивчення позитивного досвіду країн Європейського Союзу, Сполучених Штатів Америки та Австралії, де практика позасудового способу врегулювання конфліктів є надзвичайно поширеною. Як зазначалося у Пояснювальній записці до вказаного законопроєкту, «запровадження в Україні інституту медіації є одним із заходів децентралізації державної влади, який надає громадянам реальну можливість обирати інші не судові засоби для вирішення їх спорів при збереженні судової системи як основного механізму вирішення спорів у суспільстві, активізувати громадян України на задоволення потреб та інтересів, звузити сферу впливу держави на суспільство, замінити цей вплив механізмами саморегуляції, виробленими самим суспільством, та суттєво знизити рівень бюджетного споживання судової системи через зменшення навантаження на суди в цілому» [2]. Проте, на жаль, вказаний законопроєкт протягом майже чотирьох років не знайшов свого законодавчого закріплення.

© Безпалова О.І., 2019

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-2886-695X>

odin.univd@gmail.com

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. У наукових колах та юридичній практиці вже тривалий час використовуються терміни «відновне правосуддя», «медіація», «примирення», «посередництво», укладання «мирових угод». Медіація – це:

– цивілізований процес вирішення проблем між сторонами на основі переговорів з участю нейтрального посередника (медіатора) [3], тобто процедура (програма) примирення;

– один із різновидів альтернативного судочинства, сутність якого полягає у залученні третьої, нейтральної, сторони до певного конфлікту з метою сприяння спільному віднаходженню шляхів розв'язання даного конфлікту, прийнятних для усіх його сторін [4].

Позитивними рисами медіації, що проводиться поза межами судового засідання, є такі:

- урегулювання конфліктної ситуації у дружній або нейтральній обстановці;
- наявність третьої (нейтральної) сторони (медіатора), яка не виносить жодних рішень, а лише за допомогою певних медіаційних технологій створює для конфліктуючих сторін умови для задоволення їх інтересів та пошуку взаємопорозуміння;
- створення умов для безперешкодного вільного висловлювання усіх учасників конфліктної ситуації;
- добровільний характер участі;
- зменшення часу, який витрачається на врегулювання конфліктної ситуації та, як наслідок, фінансових витрат;
- забезпечення значного морального задоволення учасників програми медіації (конфліктуючих сторін): потерпілого та правопорушника.

Мета. В юридичній практиці існує значна кількість випадків, коли доцільним є застосування програми медіації. Проте в рамках даного дослідження хотілося б зосередити свою увагу на особливостях впровадження даної програми з метою профілактики підліткової злочинності та вирішення безпекових проблем у школах. У першу чергу це зумовлено істотним збільшенням правопорушень, що вчиняються дітьми.

Виклад основного матеріалу. Впровадження медіації в діяльність органів поліції як ефективного та перспективного способу вирішення конфліктів, протидії насильству та булінгу у шкільному середовищі орієнтовано на проведення продуктивної комунікації та недопущення виникнення і розвитку конфліктів у дитячому середовищі. Слід зазначити, що сьогодні програма медіації вже доволі широко використовується працівниками поліції ювенальної превенції в Донецькій, Харківській, Київській, Чернігівській, Вінницькій, Одеській, Волинській областях. Так, зокрема, відповідно до Програми використання трирівневої моделі профілактики правопорушень серед дітей на території Донецької області на 2018 – 2022 роки, одним із шляхів недопущення вчинення підлітками кримінальних та адміністративних порушень є здійснення постійної профілактики серед неповнолітніх за трьома рівнями:

- первинним, коли превентивні заходи поширюються на молодь загалом;
- вторинним, під час якого діти навчаються самостійному розв'язанню конфліктів шляхом медіації, отримують практичні знання та допомогу;
- третинним, спрямованим на роботу зі специфічними видами девіантної поведінки [5], яка не відповідає загальноприйнятим нормам.

У рамках першого рівня поліцейськими ювенальної превенції проводиться загальнопрофілактична робота у вигляді тренінгів, лекцій, відвідування сімей, що потрапили у складні життєві обставини.

На другому рівні до профілактичних заходів, що застосовуються ювенальними поліцейськими, долучаються діти, які самостійно, без втручання дорослих, намагаються вирішити конфлікти на ранніх стадіях (зрозумілою мовою пояснюють учасникам конфлікту наслідки порушення норм законодавства та відчуття особи, яку скривдили), працюють над формуванням безпечного середовища у навчальних закладах. Результатом проведення подібних заходів має стати усвідомлення кривдником своєї помилки та зміна поведінки у майбутньому (формування соціально прийнятної поведінки).

На третьому рівні передбачено створення Координаційної ради з числа представників поліції та місцевої влади, міськрайонних відділів з питань пробації та служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, а також навчальних закладів, установ та організацій області, громадськості. До компетенції даної Ради буде

належати вжиття заходів індивідуальної профілактики поведінки осіб зі специфічними видами девіантної поведінки, яка не відповідає загальноприйнятим нормам.

Таким чином, одним із вкрай важливих кроків у напрямі профілактики підліткової злочинності та формування безпечного простору для дітей є впровадження практики застосування інституту медіації, зокрема в діяльності інспекторів ювенальної превенції. Визнаний у світі позасудовий спосіб вирішення конфліктів має використовуватися як для захисту дітей від домашнього насильства, так і профілактики булінгу (цькування) серед однолітків [6]. Програма медіації має створити необхідні умови для впливу на конфлікт з метою його конструктивного трансформування.

З цією метою поліцейські ювенальної превенції мають бути обізнані в особливостях відновного правосуддя, опанувати стратегії поведінки в конфліктних ситуаціях у якості миротворця, вдосконалювати навички посередництва у розв'язанні конфліктів у підлітковому середовищі та на практиці навчитися примирювати конфліктуючі сторони. Варто зазначити, що для працівника ювенальної превенції важливо не пропустити момент, коли ще можна допомогти неповнолітнім дітям вийти із конфлікту мирним шляхом, своєчасно знайти правильне рішення та не допустити виникнення конфліктів у майбутньому.

Ювенальні поліцейські мають стати не лише професійними медіаторами, а й навчати медіації підлітків. Доцільність залучення дітей до ролі медіаторів є обґрунтованою, оскільки за результатами соціологічних досліджень зроблено висновки, що неповнолітні більш за все довіряють своїм одноліткам. Звісно, що діти не можуть працювати самостійно, виступаючи в ролі медіаторів. Мають бути створені групи медіації, які повинні складатися з представників підрозділів ювенальної превенції, психологів, працівників закладів освіти та старшокласників, які будуть безпосередньо допомагати своїм одноліткам вирішувати конфлікти мирним шляхом, працювати над формуванням безпечного середовища у навчальному закладі та поза його межами.

Під час підготовки дітей до роботи в якості медіаторів для вирішення конфліктних ситуацій, що виникають між їх однолітками, необхідно розглянути низку питань, зокрема:

- переваги та недоліки медіації;
- принципи медіації;
- прийоми та методи вирішення конфліктів (інструменти медіації або інструменти виховання неповнолітніх);
- можливі наслідки конфлікту у разі неправильно обраної моделі поведінки під час врегулювання конфліктної ситуації;
- професійно важливі характеристики, які обумовлюють та детермінують емоційний нейтралітет медіатора;
- можливості застосування медіації в діяльності органів поліції (підрозділів ювенальної превенції).

Завершення вивчення наведених теоретичних питань має відбуватися шляхом розгляду та аналізу різноманітних кейсів конфліктних ситуацій (різних рівнів складності у форматі рольових ігор) з метою перевірки ступеня засвоєння програмного теоретичного матеріалу на практичних заняттях.

Слід зазначити, що певні кроки вже зроблено у цьому напрямі. Так, у рамках впровадження трирівневої моделі профілактики підліткової злочинності в Донецькій області у школах створено шкільні служби порозуміння, які запобігають правопорушенням серед підлітків. На початок 2018 року було створено 25 груп порозуміння. Вони складаються з учнів, які будуть самостійно розв'язувати (без силового впливу) конфлікти між однолітками шляхом медіації (посередництва).

Проте необхідно звернути увагу на певні проблемні моменти, що перешкоджають запровадженню функціонування програми медіації (зокрема щодо профілактики випадків насильства у дитячому середовищі) у повному обсязі.

По-перше, це низька обізнаність населення щодо можливостей позасудового та досудового врегулювання конфліктних ситуацій.

По-друге, це відсутність єдиного нормативно-правового акта, положення якого б регламентували процедурні питання медіації, зокрема особливості застосування працівниками поліції медіаційних технологій для врегулювання конфліктних ситуацій.

По-третє, суперечливість окремих положень національного законодавства, що не дозволяє на належному рівні провадити медіацію як дієвий засіб профілактики випадків

насильства в дитячому середовищі. Так, зокрема, відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькування)» від 18.12.2018 № 2657, впроваджено відповідальність вчителів за приховування фактів булінгу у вигляді адміністративного штрафу. Вказана норма не дозволяє вчителям шукати мирні шляхи врегулювання конфлікту між підлітками та зобов'язує залучати органи поліції та судові органи до врегулювання конфлікту та притягнення винних осіб до відповідальності.

Висновки. Таким чином, варто зазначити, що впровадження практики медіації в діяльність поліцейських ювенальної превенції є новою практикою для нашої держави, яка дозволить не лише виявляти приховані факти конфліктних ситуацій, залучати дітей до самостійного вирішення конфліктних ситуацій та своєчасно запобігти тяжким наслідкам, знизити загальний рівень правопорушень серед підлітків, а й сприятиме налагодженню якісно нових відносин поліції з дітьми, створить умови для підвищення рівня довіри населення до діяльності поліції, що є основним показником ефективності її роботи.

Бібліографічні посилання

1. Фрич В., Комарницька О. Медіація (примирення) як альтернатива судовому розгляду кримінальних проваджень. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2013. № 3. С. 24–29.
2. Проект Закону «Про медіацію». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57463.
3. Кузьмина М. Н. Медиация как альтернативная форма разрешения правовых конфликтов: Развитие альтернативных форм разрешения правовых конфликтов в России: практика, проблемы, перспективы: тезисы участников Всеросс. конф. 19–21 октяб. 1999 года. Геленджик. URL: www.lawclinic.ru/library.
4. Бондарчук Н., Бугайчук А. Проблеми правового регулювання медіації в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 10. С. 209–213.
5. Поліція Донецчини впроваджує трірівневу модель профілактики підліткової злочинності. URL: <http://police.dn.ua/news/view/politsiya-donechchini-vprovadzhuje-tririvnevu-model-profilaktiki-pidlitkovoi-zlochinnosti>.
6. На Донецчині стартував тренінг з медіації для поліцейських, які працюють з дітьми. URL: <http://police.dn.ua/news/view/na-donechchini-startuvav-trening-z-mediatsii-dlya-politsejskih-yaki-pratsuyut-z-ditmi>.

Надійшла до редакції 10.06.2019

References

1. Frych, V., & Komarnyts'ka O. (2013) Mediatziya (prymyrennya) yak al'ternatyva sudovomu rozhlyadu kryminal'nykh provadzhen' [Mediation (reconciliation) as an alternative to criminal proceedings]. *Visnyk Natsional'noyi akademiyi prokuratury Ukrainy*, 3, 24-29 [in Ukr.].
2. Proekt Zakonu «Pro mediatziyu» [On Mediation]. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57463 [in Ukr.].
3. Kuz'myna, M.N. (1999) Medyatsyya kak al'ternatyvnaya forma razresheniya pravovykh konfliktov. *Pazytye al'ternatyvnykh form razresheniya pravovykh konfliktov v Rossyy: praktyka, problemy, perspektivy* [Mediation as an Alternative Form of Resolution of Legal Conflicts: Development of Alternative Forms of Resolution of Legal Conflicts in Russia: Practice, Problems, Prospects]: tezysy uchastnykov Vseross. konf. 19-21 oktyab. 1999 hoda. Helendzhyk. URL: www.lawclinic.ru/library [in Rus.].
4. Bondarchuk, N. & Buhaychuk, A. (2018) Problemy pravovoho rehulyuvannya mediatziyi v Ukraini [Problems of legal regulation of mediation in Ukraine]. *Pidpryyemnystvo, hospodarstvo i pravo*, 10, 209-213 [in Ukr.].
5. Politsiya Donechchyny vprovadzhuje tryrivnevu model' profilaktyky pidlitkovoyi zlochynnosti [The police of Donetsk region are introducing a three-tier model of adolescent crime prevention]. URL: <http://police.dn.ua/news/view/politsiya-donechchini-vprovadzhuje-tririvnevu-model-profilaktiki-pidlitkovoi-zlochinnosti> [in Ukr.].
6. Na Donechchyni startuvav treninh z mediatziyi dlya politseys'kykh, yaki pratsuyut' z dit'my [A mediation training for police officers working with children has started in Donetsk]. URL: <http://police.dn.ua/news/view/na-donechchini-startuvav-trening-z-mediatsii-dlya-politsejskih-yaki-pratsuyut-z-ditmi> [in Ukr.].

SUMMARY

Bezpalova O.I. Specific features of the implementation of mediation into the police activities to prevent the violence in the children's environment. The author has noted the importance of introducing the mediation institution in Ukraine at the legislative level through the implementation of the best European and world standards of mediation. Positive features of mediation that is held outside the court hearings have been revealed. The author has highlighted specific features of the implementation of the mediation program into police officers' activities working in the field of juvenile prevention in order to prevent juvenile delinquency.

When preparing children to work as mediators to resolve conflicts between their peers, a number

of issues need to be addressed, in particular: advantages and disadvantages of mediation; principles of mediation; techniques and methods for resolving conflicts (mediation tools or juvenile upbringing tools); possible consequences of the conflict in case of improperly chosen behavior model during the settlement of a conflict situation; professionally important characteristics that determine and determine the emotional neutrality of the mediator; the possibility of applying mediation in the activities of the police (juvenile preventive units).

The attention is focused on certain issues that hinder the implementation of the mediation program (in particular the prevention of child violence) in full. First, it is a low awareness of the public about the possibilities of extrajudicial and pre-trial settlement of conflict situations. Secondly, there is a lack of a single legal act, the provisions of which would regulate the procedural issues of mediation, in particular the use of mediation technology by policemen to deal with conflict situations. Thirdly, the contradictory nature of certain provisions of the national legislation, which does not allow mediation at the proper level to be an effective means of preventing violence in the children's environment.

Keywords: *mediation, reconciliation, juvenile prevention, offenses, prevention.*

УДК 351.951: 351.745.5 (477)

DOI: 10.31733/2078-3566-2019-2-25-29

Галуцько В.М.©

доктор юридичних наук

(Херсонський факультет Одеського
державного університету внутрішніх справ)

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ОФІЦЕРІВ ГРОМАДИ В УКРАЇНІ

Досліджено адміністративно-правове регулювання діяльності поліцейських офіцерів громади як нове розуміння для нашої держави. Визначено, що адміністративно-правове регулювання офіцерів поліції громади в Україні передбачає певний комплекс застосування адміністративно-правових норм у суспільних відносинах через специфічні публічні функції офіцерів поліції громади, які є суб'єктами публічної адміністрації, шляхом установлення сукупності правових засобів, адміністративних норм, їх юридичного закріплення, охорони і розвитку з метою забезпечення прав і свобод людини, свобод і публічних законних інтересів фізичних та юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства та держави, що забезпечується офіцерами поліції на громадських дільницях.

Ключові слова: *поліцейські офіцери, громада, дільничні інспектори, адміністративно-правове регулювання, взаємодія.*

Постановка проблеми. На сьогодні в Україні гостро стоїть потреба для національної публічної адміністрації здійснювати адміністративну діяльність на рівні відповідних цінностей і стандартів, що притаманні країнам-учасникам ЄС і НАТО, тому реформування усєї української правоохоронної системи направлено, по-перше, на забезпечення громадянам права на життя та здоров'я, по-друге, на публічні законні інтереси.

Законом України від 2 липня 2015 р. «Про Національну поліцію» визначено, що завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах: 1) забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; 3) протидії злочинності; 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [1].

Основними виконавцями цих завдань на сьогодні є дільничні офіцери поліції, які щоденно здійснюють публічну виконавчу діяльність щодо забезпечення правопорядку, захисту прав і свобод громадян на територіальних поліцейських дільницях. Діяльність останніх ґрунтується на принципі взаємодії з населенням на засадах партнерства та має на меті співпрацю з громадянами, громадськими організаціями, установами,

© Галуцько В.М., 2019

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-0563-0576>

vera.galunko.00@i.ua